

ללמוד - ולקיים

הערות מעשיות להלכה - על סדר הדרג היומי

"וכאשר תקום מן הספר: תחפש באשר למדת, אם יש בו דבר אשר תוכל לקיימו" - אגרת הרמב"ן

בבא בתרא דף כו - דף לב

פינחס • תמוז ה'תשפ"ד

גליון רלו

גליון זה מיועד לעורר לב המעיין ולא לסמוך עליו למעשה

דף כו

האי דיקלא דמעין קבא אסור למקצייה

איסור קציצת אילנות

איסור קציצת אילנות מאכל נאמר לא רק בעת מצור על עיר אלא בכל מקום (רמב"ם מלכים פ"ו ה"ח, חינוך מצוה תקכט). והמקור לזה מסוגיית הגמרא (ב"ק צא וב"ב כו) **והכסף משנה** (שם) הביא מקור לזה גם ממה שהקשו בגמרא (שבת קכט וקידושין לב) 'והא קעבר משום בל תשחית אלמא גם שלא במצור יש לאו ד'בל תשחית' ופירש המהר"י באסאז בשו"ת (סימן קא) והו"ד בהגהת המל"מ (שם) דאף שהשחתת שאר דברים אינה אסורה מדאורייתא לדברי הרמב"ם כן דעת המהר"י באסאן, בדעת הרמב"ם, מכל מקום כוונת **הכסף משנה** להוכיח שמכך שתיקנו רבנן 'בל תשחית' בשאר דברים דלאו אילנות גם שלא במצור, מוכח דעכ"פ באילנות יש איסור בל תשחית מדאורייתא אפילו שלא במצור דאילו לא היה איסור דאורייתא באילנות אלא במצור לא היו אוסרים רבנן בשאר דברים שלא במצור (שהוא ב' דרגות בדבר שאין בו איסור דאורייתא).

ובשו"ת מקור ברוך (להגר"ב ויזל סימן ח ד"ה ומה) כתב שבוזה שגג שיבחת דקץ תאינתא בלא זימנא וכמו שאמר רבי חנינא בב"ק צא וב"ב כו, לא שכיב שיבחת ברי אלא דקץ תאינתא בלא זמנה' דבא רבי חנינא לספר בשבחו שלא נמצא בו שום עוון זולת זה, ולא היה לו במה לתלות מיתתו אלא בשגגה זו שקצץ בלא זמנה ולכך נאסף בלא זמנו ומיתתו הוכיחה שגם שלא במצור אסור ואותו צדיק המכשלה הזו תחת ידו שסבר שרק במצור אסרה תורה, ושגגת תלמוד עולה זדון, ובא זדון ויבא כליון. והאחרונים פירשו באופנים נוספים אמאי נענש ואם עבר בלאו ע"י **עץ השדה** (פרק ג הערה י ובמילואים סימן ב הערה ב).

אפילו בחוץ לארץ - ובכל זמן: ועי' ספר החינוך (ס' תקכט) שאיסור זה נאמר בכל מקום ובכל זמן. והיינו שאין איסור קציצת אילן חובת קרקע ולכך נוהג הוא בין בארץ ובין בחוץ לארץ. אמנם **בשו"ת שם אריה להגרא"ל בולחובר זצ"ל אב"ד זסלאב** (יו"ד סימן כז הו"ד **בדרכי תשובה** סימן קטז סוף ס"ק נא) צידד שלדעת **הספר חסידים** האיסור לקוץ אילן מאכל נאמר דוקא בארץ ישראל ומשום ישוב ארץ ישראל אבל בחוץ לארץ אין איסור לקוץ ובה רצה **בשו"ת שם אריה** ליישב מה שהתיר **הספר חסידים** לקוץ אילן העושה פירות ב' פעמים בשנה ולא חש לאיסור קציצת אילנות עי"ש. אמנם מבואר בדבריו (שם) שיתכן שגם לדעת **ספר חסידים** יש עכ"פ סכנה לקוץ אילן גם בחוץ לארץ, וזהו מה שמצינו בב"ק צא שנהרו האמוראים שלא לקוץ אילן שלא לצורך, שסתם קציצת אילן בחוץ לארץ יש סכנה, ורק באילן

שעושה פירות ב' פעמים בשנה ס"ל לספר חסידים שיש יותר סכנה להניחו מהסכנה לקוצו עי"ש.

לקוץ פירות לפני הזמן: יש שכתב שגם על קציצת פירות של אילן מאכל קודם גמר גידולם עובר ב'בל תשחית' דאורייתא, אך מכל מקום יתכן שאין מלקות על קציצת הפירות גם לשיטה זו, ויתכן שלשיטה זו גם יש חשש סכנה בכך (עי' **עץ השדה** שם).

לצורך מצוה

עקב חומרת הסכנה שקיימת בעקירת אילן שעושה פירות, הורו הפוסקים שאפילו אם המטרה העיקרית של עקירת האילן הינה לצורך מצוה כגון, להשתמש באילן לצורך סוכתו או לעקרו כדי להשתמש במקום זה לבניית ישיבה, בית הכנסת, מקוה וכדו', אע"ג דלא שייך האיסור של 'בל תשחית', כי הדבר נעשה לתועלת. בכל זאת התירו לכתחילה, רק באופן שיבקש מגוי שיעקור את האילן. ואפילו אם היהודי משלם לו על כך, צריך שיאמר מראש לגוי, שאיננו עובד כפועל או כשלוח, אלא עושה זאת על דעת עצמו, שבאופן הזה, אין מלאכת הגוי מתייחסת כאילו היהודי עשאה כמבואר **בס' מחנה אפרים** (הל' שלוחין ושותפים (ס' יא) ועי' **בשו"ת הר צבי** (או"ח ח"ב סו"ס ס' קד)) עי' **גליון משפטי התורה** גליון 177, **עץ השדה** פ"ז סע' ב.

נזקים הנגרמים מענפי אילנות

אילן מאכל הנוטה לרשות הרבים ומפריע לעוברים שם, צריך לקוצו (**שו"ע** חו"מ ס' קנה סע' כז, ועי' **בשו"ת בית יעקב** (ס' קמ) **ס' עץ השדה** פ"ה סע' ה). ואם יש סכנה שיפיל ויזיק, מצוה על בעליו לקוצו (עי' ב"ק צא, **עץ השדה** שם).

אילן בבנין משותף המפריע מעבר הרבים

שאלה: בנין משותף עם עץ בחצר הבנין, ובמשך השנים ענפיו התפשטו, וכעת נוטים על המדרכה של רשות הרבים, על מי מוטל החיוב לקצוץ אותם.

תשובה: אם הענפים מזיקים לבני רשות הרבים, על חברי ועד הבית שבבנין המשותף לטפל בהקדם בקציצת הענפים הנוטים לרשות הרבים. ואם הוציאו על זה כסף, הרי זו על חשבון ועד הבית (**משפטי התורה** גליון 177).

פרק חזקת הבתים

כתבו שרישום בשטר נגד החזקה מגרע בכח החזקה ועושה אותה כחזקה שאין עמה טענה אלא כשיש רישום מפורש, לא כן בנידון דיזן.

במקרה הנ"ל היה מוכח שאין הרישום בטאבו מספיק שגם בעל המחסן היה לו שטר מהקבלן, אך יש מקרים שאין השטרות ברורים די הצורך והיו סומכים על החזקת ג' שנים.

עוד דוגמאות בזמננו ששייך חזקת ג' שנים

וכן לפעמים מתעוררת דיונים על בנינים שנתרמו למוסדות לפני עשרות שנים ומשמשים לאנשים פרטיים למשך שנים רבות ובאים אנשים אלו עם טענת חזקת ג' שנים בלי מחאה, או טוענים עכ"פ על המחסן של הבנין יש בו חזקת ג' שנים. ולכן באופן שלא רוצים הבעלים שיחול חזקה על במקום הוא צריך למחות כל כמה שנים.

א"ר יוחנן שמעתי מהולכי אושא שהיו אומרים מנין לחזקה שהיא ג' שנים משור המועד מה שור המועד כיון שגנה ג' נגידות נפק לי מחזקת תם וקם ליה בחזקת מועד ד"ה כיון דאבלה תלת שנין נפק לה מרשות מוכר וקיימא לה ברשות לוקח וכו' ריחק נגידותיו חייב קירב נגידותיו לא כ"ש¹

חזקה שהזכיר משיב הרוח ומוריד הגשם

והנה בטור באו"ח ה' תפילה ס' קיד הביא מחלי המהר"ם מרונטברג ורבינו פרץ האם הרגיל לומר בשמיני עצרת ברכת אתה גבור תשעים פעמים עד משיב הרוח וממוריד הגשם כנגד שלשים יום שאומר אותו שלש פעמים בכל יום ועכשיו אם הוא מסופק אין צריך לחזור וראיתו משור המועד – ריחק נגידותיו חייב קירב נגידותיו לא כל שכן ורבינו פרץ כתב שאין הנדיון דומה לראיה דהתם משום שהחזק ליגת ואם הוחזק בשלש רחוקות כל שכן קרובות אבל גשם ניתקן בתפילה והדבר תלוי בהרגל לשונו לא אמרינן הכי, והרא"ש היה נוטה לסברת המהר"ם מרוטנברג.

וכתב השו"ע (או"ח סימן קיד סעיף ט) **אם ביום ראשון של פסח אומר ברכת אתה גבור עד מוריד הטל צ' פעמים, כנגד ל' יום שאומר אותו ג' פעמים בכל יום, משם ואילך אם אינו זוכר אם הזכיר גשם הרי הוא בחזקת שלא הזכיר גשם, ואינו צריך לחזור.** וכתב הרמ"א וכן לדין, אם אמר עד מכלכל חיים בלא משיב הרוח ומוריד הגשם שמזכירין בימות הגשמים, וכן אם אמר בשמע"צ צ' פעמים אתה גבור עד מוריד הגשם, אם נסתפק אח"כ אם הזכיר או לא, חזקה שהזכירו (ד"ע).

וכתב המשנה ברורה (סימן קיד ס"ק מב ד"ה הרי הוא בחזקת שלא הזכיר גשם): דאם הורגל בלשונו כשאומר במפורין ק"ו

כמו בכל עניני חו"מ חשוב להדגיש: לענין מעשה צריך לשאול חכם הבקי בחושן משפט, כיון שכל פרט קטן עלול לשנות הדין.

דוגמאות של חזקת ג' שנים בזמננו

הקדמה: אמנם בזמננו עקב הרישום החוקי של כל הקרקעות בטאבו, ושומרים על השטרות לאורך זמן, אדם שמחזיק בקרקע חבירו, ליותר מעשר שנים, בעל הקרקע אינו צריך לחשוש למחות כיון שהכל רשום בטאבו. אכן יש כמה אופנים שאין רישום בטאבו (כגון מחסנים, ובנייה בלי רישום ועוד דוגמאות להלן), ובה מעשים בכל יום שמוכרים מחסנים וכותבים שטר על דף רגיל (לפעמים אף בכתב יד) [ובמקרה הטוב מבקשים מת"ח מומחה בשטרות לסדר את נוסח השטר] ואם בעל השטר אינו נזהר כדבעי יכול ליאבד שטרו, ובה שייך חזקת ג' שנים. שאם אדם אחר שולט על המחסן לג' שנים כבר שייך לו [והכל לפי ראות עניני הדיינים].

להלן דוגמה (רישום מבית דין בדיני ממונות בירושלים) שעלה בשנים אחרונות לדיון הנושא של חזקת ג' שנים שהגיע לפני **הגרא"ח לוינ זצ"ל** ובית דינו.

חזקת ג"ש נגד רישום בטאבו

תיק ממונות מס' 1157 מבית דין בירושלים נושא הדין.

א' תובע מב' את המחסן שב' מחזיק בו כבר 22 שנה, בטענה שהחזקה אין בה ממש נגד הרישום בטאבו, ולטענתו ברישום בטאבו כתוב שהמחסן שמחזיק בו ב' הוא של א', שכן מס' המחסן הוא 7 כמספר הדירה של א'. א' מסביר את סיבת שתיקתו במשך כל השנים משום שרק לאחרונה גילה את זכותו על המחסן. ב' משיב שאין ראיה מהרישום בטאבו משום שלא כתוב שם שהמחסנים מחולקים לבעלי הדירות לפי מספרי הדירות. זאת ועוד. גם שאר המחסנים אינם מחולקים לפי מספריהם לפי מספרי הדירות. ב' מציג את החוזה שלו עם הקבלן שם נכתב שהמחסן שלו ייקבע ע"י הקבלן, והקבלן הוא זה שקבע שהמחסן של ב' יהיה זה הממוספר 7. פסק דין: התביעה נדחת.

והתובע טען דכשיש רישום מפורש שאינו שלו חשיבא חזקה שאין עמה טענה ולא חשיבא חזקה כלל, והתובע שהקרקע רשומה על שמו לא מחל על זכותו למחזיק, ושתק מפני שסמך בדעתו על הרישום שבידו.

והורו הדיינים (שם) שאין הנדיון דומה לראיה. שבמקרה זה מוכח משאר המחסנים שאין זיקה ברישום בטאבו בין מספרי הדירות לבין מספרי המחסנים, וכי המחסנים חולקו לבעלי הדירות לפי החלטת הקבלן, וע"כ אין לתובע ראיה מהטאבו, והאחרונים לא

¹ התוס' [ד"ה עד ולהלן ד"ה אלא וד"ה שתא] מפרשים הדמיון, כמו שם הוחזק נגחן ע"י ג' נגידות, ה"נ הוחזק שתקו ע"י ששתק ג' שנים. ועיקר הלימוד כמו ששם אחרי ג' נגידות לא תולים במקרה אלא תולים שהשור נגחן, ה"נ אחרי ג' שנים של שתיקה לא תולים במקרה אלא שהשתיקה היא שמכר השדה. הרמב"ן ור' יונה והריטב"א והר"ן מבארים דילפינן מה התם יצא מחזקת תם ונעשה למועד, ה"נ אחרי ג' שנים יצא הקרקע מחזקת המרא קמא ונעשה בחזקת המחזיק

האחרונים (הגרש"ש ב"ק ס' ל והקה"י ב"ק ס' כט וטהרות ס' סו) דנים האם שור שגנח ג' פעמים נעשה מועד משום שעכשיו הוא התרגל לנגחן, או שגדר שור מועד הוא שאחרי ג' נגידות יש ראיה והוכחה שזה טבעו לנגחן.

וכתבו הקה"י (טהרות סו"ס סו) ובש"י ר' שמואל [אות ה] ובש"י ר' דוד [אות מ] שהדמיון של הולכי אושא לשור המועד [לפי הסבר תוס'], מובן אם בשור המועד היו ראיה שהוא נגחן, אבל אם היו הרגל חדש, כגון בחזקת ג"ש לא שייך הרגל חדש.

בח"י ר' נחום [אות ט] מתרץ שגם אם שור נעשה רגיל הרגל חדש, מ"מ איכא הוכחה לזה אחר ג' פעמים, דאחר ג' פעמים לא תולים שקרה מקרה, וגם לגבי חזקה איכא הוכחה אחר ג' שנים, ולא תולים שהיה מקרה.

ולפי זה לא ילפינן משור המועד את עצם החזקה, אלא את שיעור הסכום של ג' פעמים. וכן משמע מלשון הגמ' לפי גירסת הבי"ח [אות ה] שגורס מנין לחזקה שהיא ג' שנים.

וכן משמע מהריטב"א שמפרש, מנין לחזקה שהיא שלש שנים, כלומר מהיכא נפקא לחזקה שתהא שלש שנים, לא פחות ולא יותר.

ברצופין וכתב בשעיית שאם הרגיל עצמו מ"ה פעמים שהם כנגד ט"ו יום משעברו אח"כ ט"ו ימים חזקה שאמר כהוגן. דהיינו להלכה המ"ב פוסק שמהני עצה זו להרגיל לשונו.

דברי המשנה ברורה – ונתרגל לשונו לומר רב להושיע מכלכל חיים

עוד כתב המשנה ברורה (שם ס"ק מג) ד"ה עד מכלכל חיים: ועד בכלל וא"כ נתרגל לשונו לומר רב להושיע מכלכל חיים ויש חולקין על הרמ"א בזה ונכון לחוש לכתחלה שלא לעשות כן לסמוך ע"ז כן כתב בדה"ח ובח"א לא משמע כן.

קושיית הט"ז שאין ראה משור המועד

והקשה הט"ז (ס' קיד ס"ק יג) הך ק"ו דנגיחות אי' בפרק כיצד הרגל דף כ"ד לר"מ דס"ל הכי אבל ר"י פליג שם וס"ל דשור המועד לא הוה אלא דוקא אחר ג' ימים ולא מהני ג"פ ביום אחד וכו' ובהדיא פסקינן הלכת' שם כר"י ובטור הב"י דעת הר"פ דלא ס"ל הך דהר"מ ונתן ב"י בשם מהרי"א טעם לדבריו דשאני גבי

שור שהוא לטבע רע שזה השור כשעושה הנגיחה בקירוב מורה שטבעו כן משא"כ אלו עשה בהרחקה היה לנו לומר דרך מקרה הוא אבל כאן הדבר תלוי בהרגל הלשון ואינו מורגל כ"כ כשיעשה דבר א' בקירוב והרא"ש נטה לסברת הר"מ ונר' כדבריו שהרי הרגל הלשון אינו אלא מצד הטבע המורגל באדם והרי הוא כמו שור נגח עכ"ל.

ונטה הט"ז למסקנא שאין לסמוך על עצה זו (וז"ל ולפי מה שהקשתי לא ידענא לסמוך על סברת הר"מ בזה). [ועי' מה שהבאנו שדברי המ"ב שניתן לסמוך על זה].

לומר צ' פעמים ותן טל ומטר לברכה

יכול לומר צ' פעמים את האזכרה ואת כל מיני תבואתה ותן טל ומטר לברכה [על פני האדמה] ראה בהע"ז [כנגד 90 תפילות בשלושים יום]. ואם נתעורר לו אחר כך ספק, תולים שאמר כהוגן (עי' משנה ברורה ס' קיד ס"ק מ ואשי ישראל פ' כג ס' מו). לומר בשבת צ' פעמים ראה בהערה³.

דף ל

את עצמו מקרבן, אף על פי שמשים עצמו רשע וז"ל: דלענין לפטור עצמו מקרבן נאמן אפילו כשמשים עצמו רשע כשם שנאמן לחייב עצמו קרבן במקום שמשים עצמו רשע כגון באשם גזילות, יעו"ש. משא"כ בנידון של הבעל שטוען שהגט פסול, בזה אינו נאמן, מאחר והדבר נוגע לאסור את האשה לעלמא, ולבטל את עדותו הראשונה, בזה לא מצי לשוויה נפשיה רשע, עכ"ל החסד לאברהם. [ויש לעיין בדברי החסד לאברהם שגם בסוגיין יש נפק"מ שע"י שמאמינים לו מזיק ומוציא קרקע מאחרים].

באופן שאם לא נאמין לו יהיה רשע גדול יותר נאמן בטענה זו: ויעוין באילת השחר שכתב לבאר את הסוגיא בב' אופנים, א. שאם נאמר שאינו נאמן, אלא שהוא באמת הודה שהקרקע אינו שלו, נמצא שעכשיו הוא רשע גדול יותר, שהוא בא לגזול (שלוקח קרקע חבירו שלא כדין), ואם כן עדיף להאמינו שהוא עבר רק על לפני עור. ב. עוד ביאר שם שמה שאמר ללוקח שהוא יכול לקנות, אין זה הודאה גמורה שהקרקע אינה שלו, ואם כן לא נחשב ממש לרשע, יעו"ש.

נאמן באופן שהוא המרא קמא: עוד ביאר בחשוקי חמד שדוקא כשאדם לוח, ויש נגדו חזקת חיוב (וכדו'), בזה אינו נאמן לפטור את עצמו בטענה שמשים עצמו לרשע, וכן במקרה שקבל כסף לקנות עסקא, לא נאמן שלקח את הכסף לעצמו, משא"כ בב"ב שהוא באמת המרא קמא על השדה, ולא היה כאן חזקת חיוב נגדו, ומן הדין הלוקח צריך להביא ראיה שהוא קנה את השדה, ואין לו ראיה, אלא שרוצה להסתמך על הודאתו שאמר לו לקנות, ובה שמסביר שלטובת עצמו התכוון, לא מוציא מיד החזקה, ובה כו"ע מודים שנאמן לטובת עצמו, אפילו שמשים עצמו רשע. נאמן באופן שאין האיסור חמור בעיני אנשים: עוד דן בחשוקי חמד לומר שבעיני אנשים אין האיסור של לפני עור חמור כל כך, כאשר לא הכשילו בעבירה, אלא רק כשנתן לו עצה שאינו הוגנת, ולא אמרינן בזה שאין אדם משים עצמו רשע, וצ"ע.

דף לא

זו של ישל אבותי, זקנתי לקראת המלחמה (תשי"ח) הסכים להשאיל הדירה הזאת לאלו שהיו זקוקים לדירה, מחמת סכנת חיים שהיה שורר במקום, ובידה היתה שטר של לפני שמנים שנה שהדירה שלה (של אבותה). ויורשי הבעל דירה טענו שלמעשה הוא נתן לנו את הדירה שיהיה שלו והיה לו שטר שאבד. ויורשי הבעל דירה חיפש שני עדים המעידים שבאמת הדירה שייך להם.

מה עם השטרות: השאלה הראשונה בכל בירור על נכס ישן הוא איפה שטר המוכיח על בעלות הנכס? שאם יש לצד אחד שטר כזו

אימלכי בך ואמרת לי זיל זבין

האם נאמן בבית דין לומר טענה שעושה עצמו

בעברין

ראה בספר חסד לאברהם (תאומים), נכד הנתיחה"מ, אבה"ע סימן סה) שדן בדבר מעשה שהיה באחד שבא לגרש את אשתו, ואמר לבית הדין ששם אביו הוא יוסף חיים, וגם דוד המגרש אמר כך, וכך כתבו בגט. ולאחר שנתגרשה הוציאו הבעל ודודו קול שהם שקרו, ושם אביו הוא רק יוסף, ושינו את שמו כדי להוציא מהאשה כסף. והשיב החסד לאברהם שאם אי אפשר לברר את הדבר, אין הבעל נאמן, כמבואר בתוספתא, שאחרי שנחקרה עדות בבית דין, אינו נאמן לומר ששיקר, אפילו שנתן אמתלא לדבריו. ואם כן ה"ה בנידון זה אף שנתן אמתלא לדבריו שרצה לעגן את אשתו ולהוציא ממנה כסף, הרי אין אדם משים עצמו רשע.

דברי החסד לאברהם שלעצמו אדם נאמן לשים עצמו רשע: אלא שמעיר החסד לאברהם שלכאורה יש להוכיח שמהני אמתלא לחזור מדבריו הראשונים, אפילו באופן שמשים עצמו רשע, מהמבואר במסכת ב"ב דף ל' ע"ב ההוא דאמר ליה לחבריה: מאי בעית בהאי ארעא, אמר ליה מפלניא זבינא ואכלתיה שני חזקה. אמר ליה פלניא גזלנא הוא, אמר ליה והא אית לי סהדי דאתאי אימלכי בך, ואמרת לי זיל זבין. אמר ליה השני נוח לי, הראשון קשה הימנו. אמר רבא דינא קאמר ליה... אבל הכא דבורא עביד איניש דמיקרי ואמר. הרי שאע"פ שטענה זו הוא משים עצמו רשע, שמציל עצמו בממון חבירו, ועבר על לפני עור לא תתן מכשול וכמו שכתוב בסמ"ע (סימן קמו ס"ק לט) ובכל זאת נאמן. דלעצמו אדם נאמן, ודלעצמו רשע, ומציין לדברי השטמ"ק בב"מ (דף ג ע"ב) בשם מהר"י כץ שאדם נאמן לומר שאכל חלב במזיד כדי לפטור

זה אומר של אבותי וכו' תרי ותרי

המחלוקת על נכס שוה 3,000,000 ש"ח⁴

מעשה שהיה לפני כעשר שנים בשכונה אחת בירושלים עיה"ק שהתעורר שאלה למי שייך דירה ישנה שהיו תלוי בדבר שקרה ששים שנה לפני כן, והוא עומד כעת בשווי 3,000,000 ₪. המשפחה היו דרים שם למשך קרוב לששים שנה, עד שנפטר בעל המשפחה. הטוען, אשה זקנה ממשפחת כהן הגיע לבית דין עם טענה שדירה

¹ ותן ברכה לצורך בו ביום כדי שלא יטעה במוציא יום טוב [יע"ש בס' מאור השבת מה שדן בזה לענין ז' חשוון] וכן עי' בשו"ת ציץ אליעזר חיי"ט ס"י"ד ועי' בס' ארחות שבת ח"ב פ' כב סעי' קצב ובהע', אכן עי' בשו"ת קנה בושם ח"ב ס' י שהחמיר בדבר משום הכנה.

² הסיפור מבוסס על נתונים אמיתיים, אך הפרטים המדויקים נכתבו ע"ד הכותב להמחיש הנושא.

² עי' בס' אשי ישראל שהביא בשם הגרש"ז אויערבך זצ"ל שראוי להוסיף "על פני האדמה". [ויש שנתנו עצה שכדאי להתרגל בתקופה הראשונה לאחר ז' חשוון לומר בקביעות בשמע קולנו ותן טל ומטר לברכה' וכו' ובכך יצא ידי הספק אם שכתב וצריך לחזור].

³ עי' בס' מאור השבת ח"ב ע"ב התקצה שהגרש"ז אויערבך זצ"ל (הו"ד בשו"ת מנחת שלמה ח"ב ס' לה) התיר לומר ביום טוב תשעים פעמים

בדרך כלל אין אחריו כלום אלא אם כן יש להשני ראייה להפריך טענת המחזיק בשטר.

אכן במקרה הנ"ל הקונה אבד שטרו בשריפה שקרה (כבר לפני חמשים שנה), ובעת מכירת הדירה שהיה כחודש לפני מלחמת תש"ח, לא הספיקו לרשום את הדירה בטאבו [רישום חוקי], ובעת החלפת הממשלה היה נכס העומד על גבול לא ברור, ולא הצליחו להוציא רישום מסודר בטאבו, ואח"כ הענין היה מוזנח ומעולם לא טיפלו או עסקו בנושא.

הגיע לבית דין שאלה זו ודנו לומר שאם אין שטר לאלו שנמצאים בדירה עכשו לכאורה צריכים לצאת מן הדירה, ובקשו לברר אם יש עוד נתונים. בשלב הראשון טענו שאין צורך לעוד ניתונים, אנחנו גרים שם כל השנים וזה דירה שלנו. ויש לנו עדים השכנים שמעידים שאנחנו דרים שם, וזה חזקה שלש שנים בלי מחאה, אכן מצד שני להבעלים הראשונים (האשה גב' כהן הנ"ל) יש שטר ולכאורה אין מה לטעון נגדה.

למצוא עדים היה נראה להם מסובך ובלתי אפשרי היות שקיבלו הדירה במתנה ובפרט שהיה לפני כ"כ הרבה שנים.

ועכ"פ לא היו עדים כשרים. אחר קצת בירור מצא איזה שוטר אחד שהיה שכן שלהם בזמנו וכעת נמצא בבית זקנים שזוכר שקיבלו הדירה במתנה, אכן בבית דין לא קיבלו עדות זו של אחד בבית זקנים שאינו נאמן מכמה טעמים, ובפרט שלא היה ברור שהיה שומר טוב ומצוות ובלאו הכי היה עד אחד בלבד.

מחאה של בני המשפחה: האשה הזאת טענה שכל כמה שנים עשתה מחאה על זה שיש אנשים בדירה שלהם, מחאה בפני שנים

(לפעמים בפני אלו שאמרו במפורש שלא הולכים לגלות זאת לבעלים (ומילתא דלא רמיא איניש לאו אדעתיה)), שכל הזמן אשה זאת פחדה שהשטר אין מספיק ראייה להוציא ממון. אך למעשה דבר זה לא עזר כיון שצריכי עדי מחאה, ולא היה באפשרות למצוא ולאסוף כל 20 זוגי עדי מחאה.

האסיפה שהתקיימה לפני ששים שנה בירושלים: כדי לברר למי שייך הדירה התעורר דיון ארוך, על אסיפה שהתקיימה לפני ששים שנה בנוכח זה שתרם את הדירה (האסיפה התקיימה כמה שנים לאחר שתרם אותה), והיו ארבע אנשים שהגיעו להעיד על האסיפה הזאת, הראשון העיד שתרם את הדירה לחלוטין, וזה שייך לבעלים כעת, עוד שנים אמרו שהיה תנאי מפורש שזה היה עם מגבלות זמן, ולא תרם את זה לגמרי והאחרון אמר שהיה תרומה לחלוטין, נמצא שאלה של תרי ותרי. וכיון שאין שטר למחזיק, אוקמי אחזקת מריה קמא.

[העידו שבאסיפה דיברו על כך להזיז האם יהיה תרומה או רק השאלת הדירה עד לאחר מאה ועשרים, והמרא קמא ענה, שבעזרת ד' בקרוב יבוא משיח, ולא יהא נוגע לקבל הדירה בחזרה, וכל אחד יקבל נחלת אבותיו, ולכן שמח שיהא שלו לגמרי עד ביאת משיח, והשנים אחרים אמרו שבכל זאת לא תרם את הדירה לגמרי.

[בסופו של דבר הסכימו להגיע לפשרה שישלמו דמי שכירות להאשה (גב' כהן, אשה זקנה) מאותו יום והלאה עד יומה האחרון].

דף לא - לב

זילותא דבי דינא

חיישנן לזילותא דבית דין שטעה

גט שכתב ונתן בחודש אייר עם יו"ד אחד: ע' בתרומת הדשן (סימן רלג) שכתב וז"ל: בירח אייר קבלתי דכבר הוי עובדא שכתב גדול אחד אייר בחד יו"ד, ונחלק עליו גדול אחד בווינא דהוי קשיש מיניה, וע"י כך נתקבצו הגדולים ושאר הלומדים יחד לווינא, ונפקא מסקנא מבינייהו דלכתחילה יש לכתוב בשני יודיין ובדיעבד יש להכשיר אם נכתב בחד יו"ד. ונראה דודאי דינו לכתוב בשני יודיין כי כך מצאתי בתרגום מגילת אסתר וגם בתרגום אחד בספר מלכים. וכן הסברא נותנת וכו' לכך נראה דאפילו אם נותן הגט בחד יו"ד, ובו ביום נודע הטעות, דיש לכתוב וליתן אחר בשני יודיין, וכה"ג לא הוי לעז כל כך לבית דין. וההוא עובדא דלעיל כבר עברו כמה ימים אחר הנתנה, ויצא שם מגורשת על האשה ואי הוי בעי למיהדר וליתן גט אחר הוי זילותא לבית דין לכך הכשיר בדיעבד כן נראה, עכ"ל.

דין זה הובא גם ברמ"א (אבה"ע סימן קכו ס"ז) וז"ל אייר, בשני יודיין (הכל בסדר); ואם כתב בחד יו"ד, פסול, אם לא בשעת הדחק (ת"ה סימן רל"ג). ויש נמנעין ליתן גט באייר, אך במקום

הדחק נותנין וכותבין בבי יודיין.

וז"ל החלקת מחוקק (שם ס"ק כד) זה לשון בעל ת"ה נראה דאפי' אם נותן הגט בחד יו"ד ובו ביום נודע הטעות דיש לכתוב וליתן אחר בשני יודין וכי האי גוונא לא הוי לעז כ"כ לב"ד אבל אם עברו כמה ימים אחר הנתנה ויצא שם מגורשת על האשה ואי הוי בעי למיהדר ולכתוב גט אחר הוי זילותא לב"ד ולכך יש להכשיר בדיעבד וכת' בד"מ דמצא כתוב בשם מהרי"ל ליתן ב' גיטין באייר מכח ספק עכ"ל.

דהיינו שאם מתקנים את הטעות בו ביום, אין זילותא לבית דין, ורק אם מתקנים את הטעות לאחר זמן יש זילותא. ואפשר לומר הטעם, שבגט יש זילותא רק לאחר זמן, מכיון שאם מתקנים מיד, אין הדבר מפורסם, ואם יתקנו לאחר זמן, יש פרסום גדול לדבר, שכתבו גט חדש לאחר שיצא על האשה שם מגורשת.

ויעוין גם מהרש"ם (ח"ה סימן כז) שצ"ל לדברי החלקת מחוקק (הנ"ל) דמשום זילותא דהרב הוי כשעת הדחק, וכך כתוב בשארית יוסף (סימן לו) ובשבות יעקב (ח"ג סוף סימן קל), ואף דבב"ב דף לב מבואר דלזילותא דבי דינא לא חיישינן, היינו היכא דמדינא הוי תרי ותרי. ומצינן גם למסכת ר"ה (דף כט) דאין משיבין לאחר מעשה. ופרש"י גנאי הוא שנוציא לעז טועים, וע' בחשוקי חמד.

ניתן לקבל הגיליון במייל g089285647@gmail.com לתרומות, הערות והארות 0533163916

"קו בארבע אמות" 0722-549-661
דף היומי (עניני הלכה) בבא בתרא בשלוחה 1,2
שיעור יומי על עניני חו"מ בשלוחה 6,8